

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Pedagógiai értékelés

Programvezető: Csikos Csaba, DSc

A képzési program általános keretei

A pedagógiai értékeléssel, a tudásszint- és képességmérésekkel kapcsolatos hazai kutatásokban, fejlesztésekben a SZTE (korábban JATE) Neveléstudományi Intézete évtizedek óta meghatározó szerepet tölt be. Az 1960-as évek végén elsőként itt indult meg a sztenderdizált tudásszint- és készségmérő tesztek, feladatbankok kifejlesztése, publikálása, az ezzel kapcsolatos mérésmetodikai problémakörök rendszeres vizsgálata. Az 1980-as évektől a képességvizsgálatok, illetve a tudás szerkezetének feltárása, a diagnosztikus jellegű, az oktatási innovációt segítő értékelési formák és eszközrendszerek kidolgozása is innen indult el.

A kilencvenes évek elejétől a pedagógiai értékelés, tesztelés szerepe jelentősen megnövekedett. A kimenetszabályozás erősödése, az országos értékelési és vizsgarendszer jelenleg folyamatos fejlesztése egyre több, magas szintű értékelés- és tesztelés-módszertani felkészültséggel rendelkező szakember munkáját igényli. Az igényekre és az érdeklődésre jellemző, hogy az országos szakértői listákon igen nagyszámú, pedagógiai értékelési feladatok megoldására vállalkozó szakértő szerepel. Az értékelési szakértők iránti igények kielégítése céljából indult el a pedagógiai értékelési szakértő szakirányú továbbképzés, melynek keretében évente kb. 50 hallgató szerez ilyen jellegű képesítést. E képzési forma 2010-ben jelentősen megújult és kibővült, a pedagógiai értékelési és kutatótanári feladatokra felkészítő szakirányú továbbképzési szakok négy különböző területre specializálódtak.

A szakértői, fejlesztői szint mellett azonban a terület művelőinek kutatói szintű képzésére is szükség van. A neveléstudományi doktori iskola pedagógiai értékelési programja ezt az igényt kívánja kielégíteni. A képzés keretei között a hallgatók megismerkedhetnek a pedagógiai mérés és tesztelés legfontosabb elméleti és gyakorlati ismereteivel, elsajátíthatják a mérés-tesztelés kutatómódszertani alapjait, az eredményelemzés statisztikai és számítógépes eszközeit. Az alapozó tanulmányokat követően a hallgatók a tudásszintmérések, a képességvizsgálatok, illetve a tesztelméletek különböző alkalmazási területeire specializálódhatnak.

Az előzőekben részletezett igények kielégítése érdekében az Intézetben már meglevő pedagógiai értékelési, tesztelméleti kurzusok bővültek, új kurzusok jelentek meg, melyek tematikája, tananyaga jelentős mértékben támaszkodik a mintegy három évtizedes tanszéki kutatómunka során feltárt ismeretekre, eredményekre. Az elméleti és gyakorlati képzés mellett a kutatásokba való bekapcsolódás lehetőséget ad arra, hogy a

doktori iskola hallgatói az empirikus vizsgálatok módszereit a gyakorlatban is tanulmányozhassák, és önálló empirikus kutatásokat is folytathassanak.

A pedagógiai értékeléssel, teszteléssel kapcsolatos kutatási témákban hosszabb ideje létezik együttműködés az egyetem, valamint holland és amerikai értékelési és vizsgaközpontok között. Az együttműködés eredményeképpen a hazai vizsgareformok vagy a rendszerszintű vizsgálatok tervezése, a mérési adatok elemzése során felhasználhatók a másutt már kidolgozott módszerek és egyes esetekben az elemzéseket segítő számítógépes programcsomagok is. Az Oktatásméleti Kutatócsoport keretében 2009-ben elindult egy online diagnosztikus tesztrendszer kidolgozására irányuló program, amely a PhD hallgatók számára a pedagógiai értékelés terén is sokféle kutatási lehetőséget kínál.

Fontosabb kutatási témák

1. Klasszikus és modern tesztelméletek és pedagógiai alkalmazásai

A nyolcvanas évektől elsőként a hazai pszichológiai kutatásokban jelentek meg a modern tesztelméleti modellek alkalmazására irányuló kísérletek. Néhány egyetemi, illetve fejlesztő intézetben, ezek között a SZTE Neveléstudományi Intézetében és a korábban működő Kiss Árpád OKSZI Értékelési és Mérési Központjában már a modern tesztelméleti eljárások pedagógiai alkalmazása is megkezdődött. Az ezzel kapcsolatos kutatások az értékelés, a tesztelés új, Magyarországon eddig nem vagy kevésbé alkalmazott eljárásainak feltárását és a pedagógiai vizsgálatokban, elsősorban a tudásszint- és képességmérésekben való felhasználhatóságának vizsgálatát célozzák. Az elemzésmetódika új módszereinek alkalmazásával az eddigieknél jobban alkalmazható modelleket kaphatunk a tudásszintmérésekhez, tudásstruktúra-vizsgálatokhoz, valamint a képességek (például a gondolkodási, anyanyelvi, matematikai képességek) fejlődésének, szerkezetének vizsgálatához is.

2. Feladat- és tesztrendszerek fejlesztésének és alkalmazásának problémái

A pedagógiai értékelés, tesztelés területén a legigényesebb gyakorlati alkalmazások egyike a feladat- és tesztbankok fejlesztése, melynek az elméleti és módszertani alapjai ugyan már régóta ismertek, azonban a pedagógiai alkalmazások érdekében ezek továbbfejlesztésére van szükség. Kutatási területként elsősorban a tesztek, tesztváltozatok ekvivalencia-problémái érdekesek, melyek magukban foglalják a tesztváltozatok validitás-vizsgálatait, és ennek keretében az általuk lefedett tudás- és képességstruktúrák stabilitásának kérdéseit is. A feladat- és tesztrendszerek hagyományos, a norma-orientált tesztelési modellre épülő fejlesztése mellett érdekes és fontos kutatási területet jelentenek a kritérium-orientált és a struktúra-orientált rendszerek fejlesztése során felmerülő kérdések, mint például az ekvivalencia értelmezése, az ekvivalens feladat- és tesztváltozatok kialakítása, fejlesztése.

3. A diagnosztikus pedagógiai értékelés és iskolai munka innovációja

Az oktatási rendszer, az iskolai munka folyamatos fejlesztésében, megújításában kulcsszerepet tölthetnek be a pedagógiai értékelés, tesztelés diagnosztikus módszerei. A diagnosztikus értékelés mind a tantárgyi tanítás-tanulás, mind pedig a képességfejlesztés és -fejlődés szabályozásában, a tennivalók tervezésében hatékonyan segítheti a döntéshozókat, a pedagógusok munkáját. A diagnosztikus értékelés modellje és általános módszerei az Intézetben folyó kutatások eredményeképpen már kialakultnak tekinthetők, azonban a gyakorlati alkalmazások érdekében jelentős adaptációs munkákat, ezek

keretében újabb kutatásokat is el kell végezni. Ezek magukban foglalják a tudás- és képességrendszerek feltárásának modelljeivel, módszereivel, a diagnosztikus elemzést lehetővé tevő feladatírási és tesztszerkesztési módszerekkel, valamint a diagnosztikus elemzések statisztikai eszközeivel és eljárásaival kapcsolatos vizsgálatokat is.

4. A hozzáadott érték értelmezése és meghatározásának lehetőségei az oktatásban

Az oktatás hatékonyságának kérdései az utóbbi években újra a szakmai közvélemény érdeklődésének középpontjába kerültek. Ezen belül az egyik legérdekesebb kérdés az egy-egy iskola vagy egy-egy pedagógus működésének, munkájának tulajdonítható változások, a pedagógiai hozzáadott érték vizsgálata. Bár régi igény, hogy az eredményvizsgálatok ne csak a kibocsátott tanulók teljesítményeit, hanem az iskolába bekerülők személyes és környezeti adottságait, ezen kívül a pedagógiai munka személyi és tárgyi feltételeit is vegyék figyelembe, ennek módszerei sokáig nem voltak általánosan ismertek, és a gyakorlati megvalósítás eszközei még ma sem tekinthetők megfelelően kidolgozottak. Ennek köszönhetően a témakörben számos kutatási feladat vár megoldásra, mint például a hozzáadott érték értelmezésének nemzetközi és hazai tendenciái, alternatívái, a meghatározása során figyelembe vehető háttértényezők és értékelésük módszerei, illetve a hozzáadott érték kiszámításának lehetőségei.

5. A vizsgák, a vizsgáztatás elmélete és gyakorlata

A hazai vizsgarendszer fejlesztése (új érettségi kidolgozása, a felvételi eljárások reformja) számos értékelés- és tesztelés módszertani kérdést vet fel. A központi jelentőségű problémák közé tartozik például a vizsgatesztek reliabilitásának, validitásának és ekvivalenciájának kérdése. Az évek óta rendszeresen végzett felmérések eredményeit felhasználó kutatások segíthetik a vizsgáztatási eljárások megfelelő szintű reliabilitásának kialakítását, validitásának vizsgálatát. A kutatások előkészíthetik a vizsgaanyagok új szemléletű fejlesztését, az értékelés új modelljeinek kialakítását is. Új tesztfejlesztési, tesztértékelési módszerek dolgozhatók ki például az anyanyelvi és idegen nyelvi, a matematikai és a természettudományi területeken. Szintén fontos kutatási téma lehet a szóbeli és gyakorlati produktumok (például a vizuális kultúra vizsgák projektjei) zsűrizéssel történő értékelése.

6. Rendszerszintű vizsgálatok: a nemzetközi és hazai mérések és az oktatás fejlesztése

Az évtizedek óta folyó nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (az IEA, illetve az OECD szervezésében végzett felmérések) számos eredménye ad lehetőséget a hazai oktatás problémáinak elemzésére. A háromévenként elvégzett PISA-felmérések eredményeinek az oktatási rendszer átalakításával kapcsolatos döntések fontos forrásai lehetnek, ugyanakkor az adatok elemzése, az eredmények értelmezése speciális szakértelmet igényel. A nemzetközi mérésekkel párhuzamosan folyó hazai felmérések, kutatások ugyancsak számos fontos adatot szolgáltatnak a hazai oktatási rendszer fejlesztési irányainak meghatározásához. A területtel kapcsolatos további kutatások kiterjedhetnek az összehasonlító vizsgálatok módszertani elemeire, a különböző társadalmi-kulturális háttérű tanulócsoporthoz, a különböző korcsoportokban, a különböző időpontokban felvett adatok közötti összehasonlíthatóságot lehetővé tevő értékelési-tesztelési módszerekre éppúgy, mint a vizsgálatok eredményeinek az oktatási rendszer szereplőihöz és a döntéshozókhoz való visszacsatolásnak kérdéseire is.